

Naujos kartos mokiniai. Kas jie?

*Jolanta Židickienė,
socialinė pedagogė - ekspertė*

2016, Kretinga

Kas vyksta...

- SVARBIAUSIA, gyvenimo būdas.
- Konfliktuoja, bet vengia giluminių konfliktų. Atsirenka, su kuo verta bartis, su kuo –ne.
- Mėgsta konkuruoti.
- „Tų jaunų žmonių pirminis tikslas yra atrasti save, padaryti kažką reikšmingo, būti pastebėtam ir įvertintam“.
- Labiau vertina darbo vietas, kur ilgesnės atostogos, o darbo tempas nėra toks didelis.
- Jie mėgsta tvirtinti, kad darbas tėra būdas gauti pinigus. Kur kas svarbesnis jiems yra statusas, kurį gauna dirbdami konkretų darbą, o pirmoje vietoje – gaunamas atlyginimas.

- Šiuo metu Lietuvos bendrojo lavinimosi mokyklose apie pusė vaikų turi emocijų ir elgesio problemų! Tai pasekmė... O priežastys? Jų labai daug...
- Pyktis;
- Neužtikrintumas;
- Perkrova;
- Nepasitikėjimas;
- Patyčios...

Y karta (1984 – 2003 m)

- SVARBIAUSIA, gyvenimo būdas.
- Konfliktuoja, bet vengia giluminių konfliktų. Atsirenka, su kuo verta bartis, su kuo –ne.
- Konfliktuoja dėl galimybės patirti sėkmę.
- Mėgsta konkuruoti.
- „Tų jaunų žmonių pirminis tikslas yra atrasti save, padaryti kažką reikšmingo, būti pastebėtam ir įvertintam“.
- Labiau vertina darbo vietas, kur ilgesnės atostogos, o darbo tempas nėra toks didelis.
- Jie mėgsta tvirtinti, kad [darbas](#) tėra būdas gauti pinigus. Kur kas svarbesnis jiems yra statusas, kurį gauna dirbdami konkretų darbą, o pirmoje vietoje – gaunamas atlyginimas.

Z karta (2003-2023)

- Nori visko greitai ir dabar – jis vienu metu gali žiūrėti televizorių, ruošti namų darbus, dėti nuotraukas į „Facebook“ ir valgyti mamos keptus maltinius. Gebėjimu greitai apdoroti milžiniškus informacijos kieki ir puikiai atlikti kelis darbus vienu metu kitos kartos nepasižymi.
- Jie daugiau bendrauja su kompiuteriais negu su tėvais ir vieni su kitais. Į internetą jie panirę nuo vaikystės, jis jiems jau pakeičia ir televiziją – vaikai žiūri filmukus, žaidžia žaidimus *online*
- Ateityje mūsų laukia buvusių hiperaktyvių vaikų visuomenė – hiperaktyvus sociumas, kuriame žmonės trokš vis naujų naujovių, ieškos vis aštresnių pojūčių, bus vis mažiau pakantūs, vis nekantresni ir linkę konfliktuoti.
- Šie žmonės neskaitys „Karo ir taikos“ – skaitys komiksus ir trumpus tekstukus internete, tekstukus, kurie neviršija ekrano apimties. Ir „virškins“ informaciją atitinkamai: greičiau, bet mažomis porcijomis /M. Sandomirki, 2014/.
- Leidykla „Šviesa“ neseniai pristatė naują mokymosi komplektų seriją „Atrask“, orientuotą būtent į Z kartą. Ši serija pritaikyta Vakarų Europos šalyse plačiai naudojamai metodikai – mokymuisi tiriant, kurią taikant mokiniai skatinami neapsiriboti vien faktų ir formulių įsiminimu, bet mokytiis mąstyti, samprotauti, ieškoti informacijos, ją apdoroti, interpretuoti, įvertinti, atrasti įvairių problemų sprendimus.

Tipinis paauglys

- **Išorė** – gynyba, priešiškus, agresija.
- **Giliau** – pyktis ant visų....

- **Dar giliau** – daug visokio patirto skausmo... patyčios, smurtas, skyrybos, mirtis, emigracija, išdavystė...

**Atsiknisk!
Nejdomu!
Palik
ramybėj!
(Ne-No-Riu!)**

- ***Mes, suaugusieji,***
- ***norime vaiku,***
- ***kurie mums būtu***
- ***PATOGŪS...***

PYKTIS yra uždedamoji emocija ant skausmo, nevilties...

(Ieva Šidlauskaitė-Stripeikienė, 2014, PPKC)

- **Pyktis**
(į kitus, į save)
- **Stipri vidinė įtampa**
- **Bendraamžių patyčios**
- **Pedagogų patyčios**
- **Nesaugumo jausmas**
- **Žema savivertė**
- **Tėvų keliami reikalavimai, žeminimas**

- Neįvertinamas vaiko patyrimui būdingas dinamiškumas, gebėjimas matyti pasaulį „*savu kampu*“, siekiama tik tiesmuko, suaugusiems būdingo atkartojimo („*monkey see, monkey do*“), nesiorientuojant į vaiko sąmoningumą.
- Suaugusieji linkę greitai stigmatuoti ne tik vaikų elgesį bet ir juos pačius. Dažnai girdime sakant: „*atsikalbinėja, vadinasi asocialus*“, „*rūko, vadinasi blogas*“.
- A. Juodaitytės (2002) teigimu, taip izoliuojamos ištisos vaikų grupės – nedrausmingi, silpnai besimokantys, iš nepilnų šeimų, silpnų ekonomiškai šeimų ir t.t..
- Pamažu vaikas įsisąmonina, kad pats vienas jis nieko negeba sukurti. Ir vis dažniau girdim – „*nesėkminga, prarasta karta...*“.

- ***Inkliuzinis ugdymas – tai nenutrūkstantis procesas, kurio pagrindinis tikslas – užtikrinti kokybišką ugdymąsi visiems visuomenės nariams, pripažįstant ir gerbiant įvairovę, atsižvelgiant į kiekvieno individualius gebėjimus ir poreikius, vengiant bet kokios diskriminacijos.***

- UNESCO (2009). International Conference on Education 48th session, Geneva, Switzerland. 25–28 November 2008. “Inclusive Education: the Way of the Future”. Final Report

Inkliuzija apima tokius aspektus :

- Visų mokinių ir pedagogų vienodai pagarbus vertinimas
- Mokinių dalyvavimo didinimas ir atskirties mažinimas.
- Trukdžių mokytis ir dalyvauti visiems mokiniams (ne tik turintiems SUP) mažinimas.
- Mokinių įvairovės vertinimas kaip resurso, o ne kaip problemos, kurią mokantis reikia įveikti.
- Vaiko teisės mokytis arti namų pripažinimas.
- Mokyklos tobulinimas visiems – ir mokiniams, ir pedagogams. Kiekvienas yra mokyklos kultūros, bendruomenės, ugdymo proceso dalis.
- Mokyklos kultūros, politikos, praktikos perstruktūravimas taip, kad būtų atsižvelgta į mokinių ir jų poreikių įvairovę.
- Mokyklos vaidmens akcentavimas kuriant bendruomenę, puoselėjant vertybes, gerinant pasiekimus.
- Abipusių ryšių tarp mokyklos ir bendruomenės palaikymas.
- Ainscow, Booth, Dyson (2006) (cit. Iš Ališauskienė Ališauskas, ŠU, 2011).

Po pamokų...

- **Judrieji žaidimai.** H.Stegeman, R. Duth, J. Janssens ir kt. (2004) atlikti tyrimai parodė, kad „judėjimo džiaugsmas“ turi lemiamos įtakos formuojantis psichinės sveikatos gerbūviui, t.y. gerėja gebėjimas susidoroti su stresinėmis situacijomis, mažėja psichinis nuovargis ir vienišumo jausmas.
- Pastoviai fiziškai aktyvūs vaikai turi didesnę motyvaciją siekti rezultatų ir mokyklinėje veikloje (geriau ir produktyviau organizuoja savo darbus), jų geresnis savęs ir savo kūno vertinimas, aukštesnis statusą bendraamžių grupėje.

Fizinė veikla...

- padeda geriau prisitaikyti prie visuomenės normų ir taisyklių, nes kiekviena judrusis žaidimas turi savo taisykles, kurioms reikia paklusti. Išmokstama racionaliai priimti visuomenėje egzistuojančias vertybes ir normas. Mokomasi bendruomeniškumo ir empatijos jausmų.
- Tel Avivo universiteto mokslininkai K. Shahar T. Ronen ir M. Rozenbauma (2011) atliko tyrimą, kuriame dalyvavo žemos socialinės ir ekonominės kilmės vaikai. Buvo nustatyta, kad vaikų dalyvavimas įvairioje fizinėje veikloje buvo naudingas jų pažinimo, emocijų bei pozityvios elgsenos pasireiškimui.
- Pastebėta, kad po 6 mėnesių pagerėjo šių vaikų savikontrolė, problemų sprendimo įgūdžiai ir žymiai sumažėjo agresijos pasireiškimo atvejų, nes vaikai mokėsi socialiai priimtiniu būdu išreikšti savo neigiamas emocijas.
- **Judrieji žaidimai, tai galimybė vaikui gyventi savame, jam priimtiname pasaulyje – juoktis, džiaugtis ir judėti.**

Tyrimai

- Kanadoje atliktas tyrimas, kurio metu siekta išsiaiškinti ar sportas ir fizinis aktyvumas teigiamai veikia vaikų delinkventinį elgesį (Kameron ir MacDougall (2000)). Tyrimo metu buvo lyginami du vaiku namai. Vienuose iš vaikų namų buvo įdiegta ir vykdoma aktyvi jaunimo įgūdžių lavinimo programa, o kituose vaikų namuose ši programa netaikyta.
- Eksperimentiniuose vaikų namuose, kuriuose gyveno 417 vaikų nuo 5 iki 15 metų amžiaus, buvo įgyvendinta programa „PALS“ (angl. *Participate and Learn Skills*).
- Ši programa apėmė jaunimo įgūdžių lavinimo programas tokias kaip: grojimas gitara, baletas, džiudo užsiėmimai bei plaukimas.
- Rezultatai: „PALS“ programa buvo veiksminga kaip nusikalstamumo prevencijos programa. Vykdamas „PALS“ programą ir po jos, vaikų namuose gyvenantys vaikai, padarė mažiau rimtų nusikaltimų, rečiau pažeidė nusistovėjusią tvarką bei nebepasitaikė sienų apipaišymų *grafiti* dažais atveju.

Tyrimai

- Plaukimo centre „Canning“, siekiant sumažinti nepilnamečių padaromų vandalizmo bei vagysčių skaičių centre, buvo įgyvendinta programa, kuri paremta nepilnamečių įtraukimu į visuomenei naudingą veiklą bei fiziniu aktyvumu.
- Programoje, nepilnamečiams teisės pažeidėjams, buvo paskirta atlikti visuomenei naudingą veiklą – prižiūrėti plaukimo baseiną. Nepilnamečiai, kurie paskirtą darbą atlikdavo labai gerai, būdavo skatinami: jiems buvo skiriamas atlygis už darbą bei organizuojamos nardymo pamokos. Nuo 6 iki 11 metų amžiaus teisės pažeidėjams, sekliame baseine buvo organizuojami gelbėjimo kursai, o vyresni - nuo 12 iki 16 metų buvo mokomi kaip taisyklingai reikėtų naudoti nardymo įrangą: kaip taisyklingai užsidėti nardymo akinius, kaip naudotis kvėpavimo aparatais.
- Vėliau, nepilnamečiams, kurie išklause nardymo kursus baseine, buvo pasiūlyta lankyti tarptautinius, akredituotus nardymo kursus. Tyrėjai nurodė, kad ši programa buvo efektyvi, nes nepilnamečių padaromų vandalizmo, vagysčių atvejų plaukimo centre „Canning“, 1990-1991 bei 1992-1993 metais **sumažėjo** 85 procentais.

Tyrimai

- **Meno terapija** yra psichoterapijos forma, čia meninių priemonių pagalba padedama tyrinėti savo vidinį pasaulį. Meno terapija yra naudinga pykčio valdymui, nerimo gydymui.
- McTaggart (2010) atliko tyrimą su 15 metų berniuku (Dovydu). Šis berniukas gyveno su motina, kuri vartojo alkoholį ir narkotikus. Jis buvo vyriausias vaikas šeimoje, tad jam teko rūpintis jaunesniais broliais ir sesėmis. Vėliau šis berniukas ir jo jaunesni broliai ir seserys buvo atskirti nuo motinos ir apgyvendinti vaikų namuose. Kai šiam berniukui sukako 14 metų, jį ir vieną iš jo brolių įsivaikino kita šeima. Tačiau, tėviai susidūrė su problema - Dovydo agresyviu elgesiu bei jo daromais smulkiais nusikaltimais: vagystėmis bei piešimas ant sienų grafiti dažais. Dovydas už pakartotiną nusikalstamą elgesį buvo pašalintas iš bendrojo lavinimo mokyklos ir tyrimo metu mokėsi mokykloje, skirtoje vaikams, turintiems sunkių elgesio sutrikimų ir linkusiems į nusikalstamą veiklą.
- Berniukas meno terapiją pradėjo lankyti, kai buvo pašalintas iš mokyklos. Pagrindinės dėmesio sritys, kurias buvo siekiama paveikti meno terapija buvo: elgesio sutrikimai, šeimos problemos, prastas pykčio valdymas, įvairių formų prievarta ir tarpasmeniniai santykiai. Dovydas lankė individualios meno terapijos kursus kartą per savaitę, metus laiko. Pirmuose užsiėmimuose berniukas elgėsi agresyviai, išmėtė dailės reikmenis, išpylė dažus bei bandė sugadinti sienas.
- Ilgainiui, Dovydas išmoko reikšti savo jausmus, pagerėjo jo savigarba jis atrado naujų būdų kaip kontroliuoti savo agresiją.
- Meno terapija padėjo jam paaiškinti jo elgesio modelį bei suprasti ką jis darė blogai.
- Pabaigus meno terapiją Dovydas grįžo į bendrojo lavinimo mokyklą bei pradėjo dirbti.
- McTaggart (2010) pabrėžia, kad meno terapijos potencialas yra milžiniškas.

Tyrimai

- Lee ir Jang (2013) atliko tyrimą, kurio tikslas išsiaiškinti **smėlio terapijos** poveikį delinkventinio elgesio paauglėms merginoms.
- Visa smėlio terapijos programa truko 10 sesijų, vienos sesijos trukmė buvo viena valanda, sesijos vyko vieną kartą per savaitę.
- Tam kad būtų galima nustatyti smėlio terapijos poveikį delinkventinio elgesio merginoms, prieš smėlio terapiją ir po jos buvo atlikti emocinio aiškumo testas (angl. *emotional clarity* - šio testo metu buvo užduoti 5 klausimai susiję su dėmesiu, 11 klausimų susijusių su emocijomis ir 5 klausimai susiję su pasikeitimu, šiuo testu siekiama nustatyti ar respondentai suvokia savo emocijas ir ar geba jas kontroliuoti) ir smegenų bangų testas (angl. *brainwave* - respondentams ant galvų buvo pritvirtinti elektrodai, kurių pagalba buvo matuojamos smegenų bangų dažnis).
- Tyrimo rezultatai atskleidė, kad eksperimentinės grupės emocinis aiškumas (t.y. gebėjimas suvokti ir reguliuoti savo emocijas) gerokai padidėjo po smėlio terapijos.
- Tyrimo rezultatai parodė, kad po smėlio terapijos delinkventinio elgesio merginų savireguliacijos indekso koeficientas žymiai padidėjo.
- Lee ir Jang (2013) nurodo, jog savireguliacijos koeficientas yra svarbiausias smegenų sveikatos ir veiklos matas. Savireguliacijos koeficientas apima tris pagrindines smegenų sritis: poilsį, dėmesį ir koncentraciją. Šis indeksas yra susijęs su asmenybės požiūriu į gyvenimą, gebėjimu mokytis, psichologiniu ir emociniu stabilumu, ramumu, socialumu, dėmesiu ir koncentracija.
- Taip pat tyrimas atskleidė, kad smėlio terapijos metu sužadindamos teigiamos emocijos.

Prisiminti sau

- *Jeji negali padėti, nepakenk“.*
- **RIBOS.** Tai labai svarbu!
- Kiekviena veikla (žaidimas) privalo turėti konkretų tikslą, aiškias taisykles.
- Bendradarbiavimas neturi būti mechaniškas.
- Jei norime vaikų elgsenos pokyčių, negali būti per lengvos užduotys.
- Eliminuoti vaikų iš veiklos (žaidimo) nevalia.
- Atskleisti vaikui artimo bendravimo ryšius tarp jo ir kitų vaikų – parodyti, kad jis yra priimamas ir gali būti saugus.
- Stebime lyderius, atstumtuosius...

Ką privalome...

- Profesinė etika;
- Kelti savo, kaip pedagogo kultūrą;
- Prisiminti, kad prevencinės programos daugiau skirtos vaikams, turintiems įvairių sunkumų, o ne vaikams, kurie yra „geriečiai“. Juos derėtų „įdarbinti“ kaip pagalbininkus, savanorius.
- Vis girdžiu kalbant... *„tokiam chaose neįmanoma dirbti, niekas nieko nevertina, neįdomu, pavargau... Vis laukiame, kad ten... viršuje pasikeis, va, tada ir mes jau kitaip elgsimės“*. Ne. Pradėt nuo savęs. Veikti - čia ir dabar. *„Ką galiu padaryti aš pats?“*
- Ieškokite bendraminčių – menininkų, sportininkų.
- Stiprinti save – savipagalbos grupelės 9patys nusimatome kur geriausiai

**1000 mylių kelionė prasideda nuo pirmo žingsnio
/kinų posakis/**

Kaip veikti?

- Ieškokime, stebėkime, kas trukdo vaikui – aplinka ar jo paties būseną, kas sukelia šią frustraciją.
- Reikia vaikui parodyti, kad mes pasiruošę kompromisui. Vaikas turi pamatyti išeitį.

- ***AR AŠ AIŠKIAI PAAIŠKINAU?***
**AR SUPRATOTE? (nereikia šitaip
klausti)**

Nėra pusiausvyros tarp vaiko supratimo ir jį supančio pasaulio

*Privalai jausti atsakomybę už tuos,
kuriuos prisijaukini*

/Antuanas de Sent Egziuperi/

